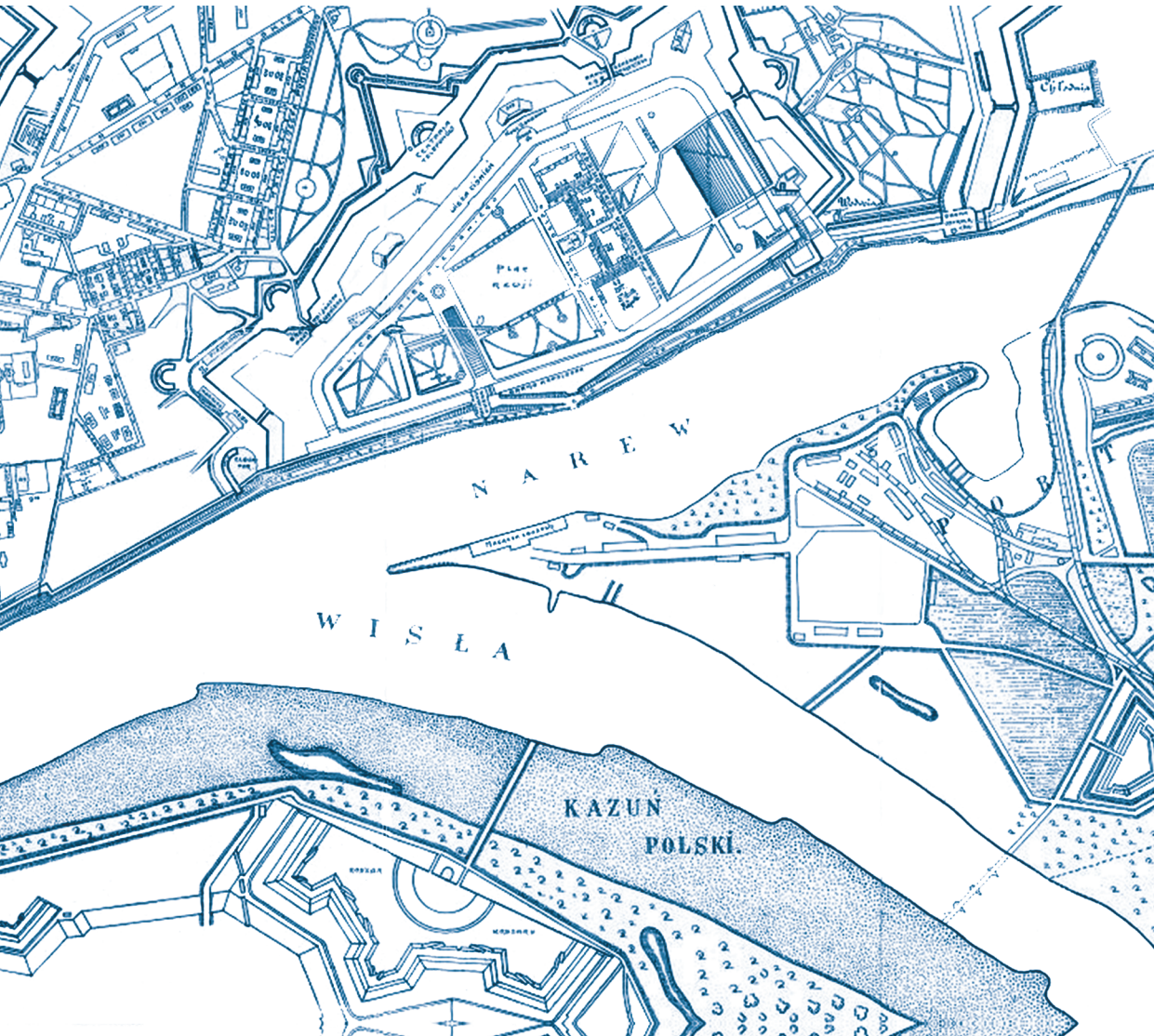
TOMASZ SKRZYŃSKI

„KOLEBKA POLSKIEJ MARYNARKI”

Z DZIEJÓW PORTU WOJENNEGO MODLIN W LATACH 1918-1921

„KOLEBKA POLSKIEJ MARYNARKI”

Z DZIEJÓW PORTU WOJENNEGO MODLIN W LATACH 1918–1921

TOMASZ SKRZYŃSKI

„KOLEBKA POLSKIEJ MARYNARKI”

Z DZIEJÓW PORTU WOJENNEGO MODLIN W LATACH 1918–1921

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA AKADEMICKA

Kraków 2021

Tomasz Skrzyński
Uniwersytet Pedagogiczny, Kraków
https://orcid.org/0000-0003-2063-4396
tomasz.skrzynski@up.krakow.pl

© Copyright by Tomasz Skrzyński, 2021
Recenzenci: prof. dr hab. Krzysztof Kubiak, dr hab. Mariusz Kulik, prof. PAN
Opracowanie redakcyjne: Piotr Łozowski
Projekt okładki: Agnieszka Gogola

ISBN 978-83-8138-456-8 (druk)
ISBN 978-83-8138-457-5 (on-line, pdf)
https://doi.org/10.12797/9788381384575

Na okładce wykorzystano plan sytuacyjny Twierdzy Modlin (źródło: R. Gołąb, *Ilustrowana monografia miasta Nowego Dworu Mazowieckiego z historią Twierdzy Modlin*, P.P. EVAN, Nowy Dwór Mazowiecki 2006, zał. 25)

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: https://akademicka.com.pl

Statek zarzuca kotwicę i układa się na falach na spoczynek opodal fortów Modlina. […] księżyc wysrebrzył przed nami drogę w dół rzeki, srebrny gościniec do Gdańska, […] w wielkiej, księżycowej ciszy młody oficer, na wodę patrząc, jakby mu ona przynosiła wspomnienia, opowiada rzeczy dziwne o tem, co się działo na Pinie, na Prypeci i na Dnieprze. […]

Zakasał [w 1920 r. w Modlinie] rękawy, on i jego oficerowie, ci drodzy oficerowie z Prypeci i z Dniepru, porwał, co porwać było można, zarekwirował, co się dało i pracując ponad siły, z tą szlachetną gorączką, którą w sobie pali każdy żołnierz polski, a marynarz szczególnie, jeśli o statek idzie, zaczął szukać, kupować, łatać, stroić, wymyślać, przerabiać, nicować i zbijać, aż zbił z żelaznych blach tę swoją flotyllę […].

Kornel Makuszyński, *Radosne i smutne*,
Biblioteka Polska, Warszawa 1922.

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów • **9**
Wstęp • **11**
I. Flotylle Wiślane (listopad 1918 – grudzień 1921) • **27**
II. Porty Flotylli Wiślanej w latach 1919-1921 • **39**
III. W roli głównej bazy Marynarki Wojennej (grudzień 1918 – kwiecień 1920) • **55**
III.1. Trudne początki • **57**
III.2. Komenda Portu Wojennego i Kancelaria Ewidencyjna • **72**
III.3. Warsztaty • **80**
III.4. Jednostki pływające • **85**
III.5. Oddział Szkolny i Szkoła Specjalistów Morskich • **89**
III.6. Batalion Morski, Kompania Portowa i Oddział Zapasowy Marynarzy • **94**
III.7. Magazyny • **100**
III.8. Inne struktury podległe komendantowi Portu Wojennego • **103**
III.9. Port Wojenny jako baza dla działań na froncie wojny polsko-bolszewickiej • **104**
III.10. Wyzwania kadrowe i zagadnienia społeczne • **109**
IV. W obliczu militarnych i organizacyjnych przemian (maj 1920 – grudzień 1921) • **129**
IV.1. Władze Portu Wojennego • **131**
IV.2. Warsztaty • **135**
IV.3. Jednostki pływające • **146**
IV.4. Magazyny • **149**
IV.5. Szkoła Specjalistów Morskich i Oddział Szkolny • **150**
IV.6. Inne struktury podległe Komendzie (Dowództwu) Portu Wojennego • **155**
IV.7. Rola Portu Wojennego w transporcie materiałów wojennych • **158**
IV.8. W roli bazy dla działań na froncie wojny polsko-bolszewickiej • **163**
IV.9. Wokół rozbudowy Portu Wojennego • **168**
IV.10. Wyzwania kadrowe i kwestie społeczne • **180**
Zakończenie • **197**
Aneks • **201**
Summary • **207**
Bibliografia • **213**
Spis map, fotografii i tabel • **225**
Indeks osobowy • **227**

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN – Archiwum Akt Nowych
AMMW – Archiwum Muzeum Marynarki Wojennej
AMW – Akademia Marynarki Wojennej
APT – Archiwum Państwowe w Toruniu
BAA – Biuro Administracji Armii
CAW – Centralne Archiwum Wojskowe – Wojskowe Biuro Historyczne
chor. – chorąży
DB MSWoj. - Departament Budownictwa Ministerstwa Spraw Wojskowych
DPW w Modlinie – Dowództwo Portu Wojennego w Modlinie
DSM – Departament Spraw Morskich
gen. – generał
inż. – inżynier
KK – Korpus Kontrolerów
KMW – Kierownictwo Marynarki Wojennej
kpr. – kapral
kpt. (mar.) – kapitan (marynarki)
KPW Modlin – Komenda Portu Wojennego Modlin
KPW w Modlinie – Komenda Portu Wojennego w Modlinie
mar. – marynarz
mjr – major
MSWoj. – Ministerstwo Spraw Wojskowych
NDWP – Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego
plut. – plutonowy
podchor. – podchorąży
por. (mar.) – porucznik (marynarki)
ppłk – podpułkownik
ppor. (mar.) – podporucznik (marynarki)
PWM – Port Wojenny Modlin
WPH – „Wojskowy Przegląd Historyczny”

WSTĘP

Od schyłku 1918 r. na niemal półtora roku główną bazą Flotylli Wiślanej i generalnie Marynarki Wojennej był PWM. W następnych latach komendantowi, a następnie dowódcy omawianej jednostki wojskowej nadal podlegały m.in. najważniejsze warsztaty oraz główne magazyny Marynarki Wojennej. PWM stanowił w latach 1918-1921 część Twierdzy Modlin (Obozu Warownego Modlin). Port obejmował zróżnicowany geograficznie, wydzielony obszar oraz znaczną część lub zdecydowaną większość znajdujących się na jego terenie nieruchomości wraz z infrastrukturą wojskową i wyposażeniem.

Celami niniejszej monografii są: ukazanie przemian znaczenia wojskowego tego Portu Wojennego, opisanie struktur podległych jego komendantowi (dowódcy), odtworzenie przekształceń organizacyjnych i obsady personalnej najważniejszych stanowisk w Porcie oraz przybliżenie życia codziennego marynarzy w latach 1918-1921.

Tytuł niniejszej monografii nawiązuje do roli, jaką odgrywał omawiany Port Wojenny. Inspiracją w zakresie tytułu był artykuł prasowy Jacka Barszczewskiego opublikowany w czasopiśmie „Stolica" w 1989 r.[1]

Ogromne luki źródłowe uniemożliwiły przedstawienie niektórych zagadnień związanych z funkcjonowaniem Portu. Wymusiło to zawężenie zakresu tematycznego niniejszej monografii. Z powodu braków źródłowych zrezygnowano m.in. ze szczegółowego omawiania czterech ważnych zagadnień. Z jednej strony zdecydowano się na pominięcie analizy: roli handlowej przystani wchodzących w skład PWM oraz działalności na jego terenie różnorodnych państwowych i prywatnych struktur cywilnych (na czele z Ministerstwem Robót Publicznych i nadzorującą

[1] J. Barszczewski, *Modlin – kolebka marynarki*, „Stolica" 1989, nr 44, s. 15.

cywilną żeglugę na Wiśle Polską Żeglugą Państwową). Z drugiej strony braki w dokumentacji zaważyły na pominięciu szczegółowego opisu infrastruktury Portu (urządzeń portowych, budynków znajdujących się na jego terenie) i uzbrojenia stacjonujących tam oddziałów. Ze względu na poważne ograniczenia źródłowe w niniejszej książce niewiele uwagi poświęcono danym statystycznym.

Granice omawianego w niniejszej książce okresu z jednej strony wyznacza powstanie Portu Wojennego – z drugiej braki źródłowe i termin szeroko zakrojonej reorganizacji Marynarki Wojennej w Polsce. Od 1 stycznia 1922 r. obowiązywała nowa struktura organizacyjna – tzw. pokojowa organizacja Marynarki Wojennej[2]. Dlatego też datę rozpoczęcia tej bardzo poważnej reorganizacji Marynarki uznano za najwłaściwszą. Co prawda sama reorganizacja trwała do początku maja 1922 r., ale jej opisanie uniemożliwia niemal całkowity brak rozkazów Dowództwa Portu odnośnie do okresu styczeń – kwiecień 1922 r. Warto podkreślić, że w PWM działy się w czasie tych kilku miesięcy rzeczy ważne – chodzi tu zarówno o reorganizację struktur, jak i o przeprowadzane na jego terenie bardzo duże inwestycje. Nowe etaty dla omawianego Portu Wojennego, które zostały ustalone zgodnie z rozkazem 488/22. Tjn.PL, obowiązywały aż do decyzji o likwidacji PWM oficjalnie podjętej w MSWoj. 31 grudnia 1927 r.[3] Warto dodać, że grudzień 1921 r. jako data graniczna w periodyzacji dziejów Marynarki Wojennej od dawna jest stosowany zarówno przez niektórych polskich badaczy[4], jak i we wspomnieniach części ówczesnej kadry oficerskiej[5].

Wśród elementów składowych pojęcia „baza wojskowa" autorzy wydanego w 2008 r. *Słownika terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* jako pierwsze, a więc poniekąd najważniejsze, wymienili „porty, przystanie"[6]. Wśród pozostałych

---

[2] Zob. np. B. Zalewski, *Polska morska myśl wojskowa 1918-1989*, Adam Marszałek, Toruń 2001, s. 89.

[3] CAW Kierownictwo Marynarki Wojennej (KMW) I.300.21.126. „Organizacja Centralnej Składnicy Marynarki Wojennej", 31 grudnia 1927, brak foliacji.

[4] Np. E. Kosiarz, *Powstanie i rozwój Polskiej Marynarki Wojennej w latach 1918-1926. Zakończenie*, „Wojskowy Przegląd Historyczny" (WPH) 1969, R. 14, nr 1, s. 116; J. Tuliszka, *Wyższa kadra dowódcza Marynarki Wojennej II Rzeczypospolitej*, Adam Marszałek, Toruń 2000, s. 58.

[5] J. Kłossowski, *Organizacja marynarki wojennej 1918-1921*, WPH 1984, R. 29, nr 3, s. 142, 154.

[6] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, red. B. Zdrodowski [et al.], Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2008, s. 13.

podali m.in. „koszary, magazyny, warsztaty, szpitale, składy materiałów pędnych i smarów”[7]. Wśród obiektów i struktur wchodzących w skład PWM były (poza szpitalem, którym dysponowały władze Twierdzy Modlin) wszystkie wymienione wyżej elementy bazy wojskowej.

Według polskich wojskowych specjalistów z czasów II Rzeczpospolitej port to sztuczna przystań zbudowana na brzegu morskim, rzecznym lub jeziora. Miała umożliwić dostarczenie okrętom i statkom zapasów żywności i paliwa oraz uzupełnienia załogi. Pozwalała także na przeprowadzenie napraw oraz zabranie/wyładowanie towarów i pasażerów. Tak rozumiane porty uważano wówczas za podstawę flot: wojennej, handlowej i rybackiej. Port musiał być dostępny zarówno od strony wody, jak i lądu. Ten ostatni stanowił zaplecze portu. Port składał się z części wodnej i lądowej. Do tej pierwszej zaliczano baseny tworzone przez falochrony, mola i nabrzeża będące równocześnie umocnieniem brzegów. Część lądową stanowiły magazyny towarów, składy z paliwami, olejami i smarami, warsztaty „tworzące częstokroć stocznie”[8].

Z punktu widzenia miejsca – tak jak i dziś – stosowano w latach dwudziestych podział na porty morskie i śródlądowe. Zakładano, że porty wojenne powinny być zawsze ściśle oddzielone od handlowych i rybackich. Miało to ułatwić utrzymanie dyscypliny wśród żołnierzy oraz utrudnić działalność obcych wywiadów.

Porty rzeczne pełniące funkcje wojenne są najważniejszą częścią baz wojennych flotylli. W latach dwudziestych w II Rzeczpospolitej bazę dla flotylli rzecznej uznawano za odpowiednik podstawy operacyjnej wojsk lądowych[9]. Miała chronić statki w czasie postoju m.in. przed bombardowaniem i ostrzałem samolotów nieprzyjaciela. Dzięki portom flotylle miały mieć odpowiednie materiałowo-techniczne zabezpieczenie w czasie pokoju i wojny. Uważano, że optymalne rozmieszczenie baz tego rodzaju umożliwia statkom wojennym wykonywanie swych zadań.

---

[7] *Ibidem*.

[8] *Port* [hasło], [w:] *Encyklopedia wojskowa*, t. 6, red. O. Laskowski, Wydawnictwo Wiedzy Wojskowej i Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego, Warszawa 1937, s. 697-698.

[9] *Baza* [hasło], [w:] *Encyklopedia wojskowa*, t. 1, red. O. Laskowski, Wydawnictwo Wiedzy Wojskowej i Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego, Warszawa 1931, s. 231. Zważywszy na cykl wydawniczy, można założyć, że hasło opracowano zapewne w 1930 r. Można więc przyjąć, że oddaje siatkę pojęciową z lat dwudziestych XX w.

Jak pisano w latach trzydziestych: zalety bazy „z punktu widzenia położenia geograficznego, w stosunku do teatru operacyjnego”[10] oraz posiadanych środków obrony są szczególnie istotne w wypadku, gdy flotylla jest słabsza w porównaniu z flotyllą (flotyllami) wroga. Musi bowiem rekompensować dysproporcje w możliwościach walczących stron[11].

Wyróżniano wówczas kilka typów baz flotylli rzecznej. Najważniejsza była baza główna. Na niej opierał się całokształt spraw związanych z utrzymaniem flotylli w stałej gotowości do działań bojowych. W skład bazy głównej wliczano m.in. magazyny i składy (z zapasami paliwa, amunicji, smarów, żywności, mundurów, wyposażenia m.in. okrętów i innych jednostek pływających); doki, stocznie i warsztaty pozwalające na remont i budowę jednostek pływających oraz ośrodek wyszkolenia marynarzy i ośrodek zapasowy. Te ostatnie miały pozwalać na uzupełnienie składu pododdziałów flotylli. Baza główna miała być też miejscem zimowania flotylli i jej ośrodkiem ewakuacyjnym. Bazą zarządzał komendant Portu, wykorzystując stosowny aparat administracyjny. Podlegał mu m.in. oddział portowy, jednostka łączności oraz tabor pływający, konny i samochodowy. W skład bazy głównej miały wchodzić także „zakłady przemysłu intendenckiego”, jak np. piekarnie, rzeźnie, szwalnie; szpitale; łaźnie; pralnie; stacja hydrograficzna; wodny i lądowy oddział przeciwpożarowy, „oddział pogłębiarek, oddział nurkowców”[12].

Według teoretyków wojskowości (Franciszka Demela i Witolda Huberta) z okresu II Rzeczpospolitej baza flotylli rzecznej miała być wyposażona w środki obrony przeciwlotniczej. Jako stałą załogę bazy wykorzystywano oddział zapasowy flotylli. Na bazę główną mógł być wybrany tylko większy port handlowy lub taki, który z racji swego położenia ma dobre połączenia komunikacyjne i odpowiednią infrastrukturę (m.in. magazyny, warsztaty, doki, budynki mieszkalne)[13].

Kolejny rodzaj bazy wyróżniany w latach dwudziestych XX w. stanowiła baza wysunięta[14] umieszczona na jednostkach pływających. W razie oddalenia flotylli

---

[10] Omega [NN], *Strategiczne znaczenie pozycyj* [!] *i baz w wojnie morskiej*, „Przegląd Morski” 1934, R. 7, nr 34, s. 497-498, 502 (cytat).

[11] *Ibidem*, s. 502.

[12] *Baza flotylli rzecznej* [hasło], [w:] *Encyklopedia wojskowa*, t. 1…, s. 232.

[13] *Ibidem* (autorów niepodpisanego hasła ustalono na podstawie otwierającego ten tom „Wykazu współpracowników tomu I Encyklopedii Wojskowej”).

[14] Z punktu widzenia specjalistów z XXI w. baza wysunięta to obiekty z odpowiednim wy-

rzecznej od bazy głównej baza wysunięta miała pośredniczyć między bazą główną a jednostkami flotylli. W sytuacji gdy flotylla oddaliłaby się na taką odległość, że efektywne zaopatrywanie jej z bazy głównej byłoby niemożliwe, polscy teoretycy wojskowości przewidywali tworzenie bazy manewrowej (zwanej też ruchomą). Miała ona zawierać m.in. warsztaty i magazyny. Przewidywano umieszczenie jej na środkach pływających stojących w porcie[15] dogodnie położonym pod względem strategicznym i logistycznym.

W latach dwudziestych teoretycy zwracali także uwagę na konieczność zapewnienia bazowania flotylli. Rozumiano przez to zapewnienie flotylli możliwości bazowania także w innych dobrze pod względem technicznym wyposażonych portach rzecznych oraz utrzymanie urządzeń portowych pływających, na wypadek gdyby flotylla zbytnio oddaliła się od swej bazy głównej[16].

Z punktu widzenia niniejszej książki istotny będzie też inny, bardziej współczesny podział baz wojennych flotylli działających na rzekach na: główne, wysunięte i tyłowe[17].

Powyższe ustalenia w zakresie pojęć mają jednak poważną wadę. Trudno rozstrzygnąć, w jakim stopniu pojęcia „port", „baza flotylli rzecznej", „bazowanie" były w powyższym kształcie punktem odniesienia przy tworzeniu i funkcjonowaniu Portu Wojennego w latach 1918-1921, a może było odwrotnie – to losy PWM (i innych polskich portów wojennych) były punktem wyjścia do ustaleń definicyjnych.

❁

Liczne porty i przystanie funkcjonujące nad Wisłą odgrywały ważną rolę w funkcjonowaniu gospodarki Rzeczpospolitej Obojga Narodów. Jedną z nich była przystań i skład soli na gruntach wsi Modlin[18]. Jej strategiczne znaczenie podnosiła lokalizacja tej miejscowości w rejonie ujścia Narwi do Wisły. Na przełomie XVIII

posażeniem znajdujące się na obszarze/lub w pobliżu teatru działań, których podstawowym zadaniem jest wsparcie działań militarnych (*Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, s. 14).

15 *Baza flotylli rzecznej*…, s. 232.

16 *Ibidem*, s. 232-233.

17 S. Ordon, *Polska marynarka wojenna w latach 1918-1939. Problemy prawne i ekonomiczne*, Wydawnictwo Morskie, Gdynia 1966, s. 223.

18 *Modlin* [hasło], [w:] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 6, nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, Warszawa 1885, s. 567.

i XIX w. założono w tym rejonie kilka przedsiębiorstw zajmujących się budową jednostek pływających, w tym „zakład budowy statków”[19].

Wojskowe zalety modlińskiej przystani brano pod uwagę także w XIX w. po wzniesieniu w tym miejscu ogromnej twierdzy[20]. Po inwestycjach w czasach napoleońskich i carskich była ona jedną z najsilniejszych w Europie. Największy jej budynek, mający 2,8 km długości, pozwalał na pomieszczenie dwudziestotysięcznej załogi. Kolejne inwestycje z lat 1875-1885 oraz 1911-1914 sprawiły, że twierdza mogła pomieścić osiemdziesięciotysięczną załogę wyposażoną m.in. w 480 dział. Budowany przed wybuchem I wojny światowej nowy pas umocnień miał pozwolić na obronę przedpola o obwodzie 60 km[21].

Znaczenie transportowe przystani położonych przy rdzeniu twierdzy rosło. Świadczyły o tym rosyjskie inwestycje w infrastrukturę. Przed 1874 r. na Kępie Nowodworskiej (liczonej razem z Kazuniem) wzniesiono m.in. koszary dla niemal 2000 żołnierzy oraz magazyny[22]. W 1891 r. zaborca zbudował z drugiej strony Narwi, niedaleko mostu kolejowego, basen portowy. Nie udało się ustalić, czy już wówczas miał on wymiary 80 × 100 metrów z wejściem od strony Narwi o szero-

---

[19] Szerzej na ten temat: R. Gołąb, *Ilustrowana monografia miasta Nowego Dworu Mazowieckiego z historią Twierdzy Modlin*, P.P. EVAN, Nowy Dwór Mazowiecki 2006 (wydanie 2), s. 63.

[20] Szerzej na jej temat m.in.: R. H. Bochenek, *Zarys historii Twierdzy Modlin*, Towarzystwo Przyjaciół Fortyfikacji, Warszawa 2001; *200 lat Twierdzy Modlin (1806-2006)*, red. A. Aksamitowski, Towarzystwo Przyjaciół Twierdzy Modlin, Modlin 2006; szeroko o kontekście funkcjonowania Twierdzy Modlin w XIX w. m.in. M. Kulik, *Armia rosyjska w Królestwie Polskim w latach 1815-1856*, Instytut Historii PAN, Warszawa 2019.

[21] W. Łach, *Polska północna w systemie obronnym kraju w latach 1918-1926*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2010, s. 332 (z przyp. 46). Najszerzej na ten temat odnośnie do okresu 1870-1915: P. Oleńczak, *Twierdza Modlin w latach 1830-1915. Aspekty polityczne, militarne i społeczne*, Agencja Reklamowo-Wydawnicza Arkadiusz Grzegorczyk, Stare Babice 2009 (zamieszczone tam informacje dotyczące przystani i portu są bardzo nieliczne). Brak informacji o omawianym porcie w książce: I. M. Afonasenko, Û. A. Bahurin, *PORT-ARTUR NA VISLE. Krepost' Novogeorgievsk v gody Pervoj mirovoj vojny, Ministerstvo obrazovaniâ i nauki Rossijskoj Federacii*, Moskva 2009. Szeroko i kompetentnie o carskiej kadrze dowódczej Modlina: M. Kulik, *Kadra dowódcza twierdz Warszawskiego Rejonu Umocnionego na przełomie XIX i XX wieku*, [w:] *200 lat Twierdzy Modlin (1806-2006)*…, s. 59-100.

[22] *Voennoe obozrenie Varšavskogo Voennogo okruga*, Sztab Warszawskiego Okręgu Wojskowego, Warszawa 1874, s. 1718-1719 (autor bardzo dziękuje Mariuszowi Kulikowi za możliwość skorzystania z tej cennej publikacji).

kości 16 metrów. Na pewno kosztował niemal tyle, ile przeprowadzona wówczas wymiana wszystkich części wspomnianego mostu kolejowego. Na początku XX w. port wojenny składał się nie tylko z podręcznych warsztatów, skoro zarządzała nim pięcioosobowa Dyrekcja Portu bezpośrednio podlegająca komendantowi Twierdzy[23]. Port był wówczas wykorzystywany przez dwie rosyjskie rzeczne kompanie minerskie zajmujące koszary położone „w rozwidleniu Wisły i Narwi"[24].

Po zajęciu Modlina przez Niemców port nadal pozostawał pod wyłączną kontrolą wojska[25]. Ten zaborca przywiązywał dużą wagę do portu w Modlinie. Dokonał tu znacznych inwestycji. Do najważniejszych należało: rozpoczęcie budowy stoczni w Modlinie[26], wzniesienie w tym rejonie budynków mieszkalnych dla kadry wojskowej służącej w porcie[27] oraz (zdaniem części badaczy) uruchomienie za cyplem Kępy Nowodworskiej pływającej przystani dla statków pasażerskich[28].

Omawiany tu port niemieckie władze wojskowe wykorzystywały m.in. do wywożenia zrabowanych z ziem polskich urządzeń i surowców oraz do transportu zaopatrzenia i rannych. Jak zauważa Jacek Emil Szczepański, zaborcze władze wojskowe decydowały przez całą okupację niemiecką „o losach polityczno-gospodarczych Generalnego Gubernatorstwa Warszawskiego"[29] i do października 1918 r. prowadziły „przy czynnym udziale pododdziałów wojskowych aktywną i rabunkową eksploatację gospodarczą"[30].

---

[23] P. Oleńczak, *op. cit*., s. 160, przyp. 110; 208-209.

[24] J. E. Szczepański, *Garnizon Twierdzy Modlin (Nowogieorgijewsk) w świetle dokumentów pełnomocnika gubernatora warszawskiego na rejon umocniony Twierdzy Modlin 31 VII 1914 – 3 VIII 1915*, [w:] *200 lat Twierdzy Modlin (1806-2006)*…, s. 104.

[25] CAW Oddział IV Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego (NDWP) I.301.10.379. Brulion uzasadnienia wniosku nagłego DSM do Rady Obrony Państwa z 4 lipca 1920, brak foliacji.

[26] CAW Oddział IV NDWP I.301.10.379. Pismo szefa DSM do NDWP z 2 lipca 1920, brak foliacji. Można spotkać pogląd, że Niemcy zbudowali wówczas „wyciąg do przeprowadzania remontów na lądzie" (J. Barszczewski, *op. cit*., s. 15).

[27] J. Dąbrowski, *Historia garnizonu Modlin do września 1939 r*., Ajaks, Pruszków 2000, s. 49.

[28] Np. Z. Wojciechowski, *Centralna Składnica Marynarki Wojennej w latach 1928-2000*, [w:] *Kontradmirał Xawery Stanisław Czernicki*, red. J. Przybylski, [et al.], Muzeum Marynarki Wojennej, Gdynia 2002, s. 24-25.

[29] J. E. Szczepański, *Niemieckie wojska okupacyjne na Mazowszu 1915-1918*, „Dzieje Najnowsze" 2018, R. 50, nr 3, s. 104.

[30] *Ibidem*, s. 103.

Zasadniczą część niniejszej książki podzielono na cztery rozdziały. Zastosowano układ chronologiczno-rzeczowy. Rozdziały I i II mają charakter wprowadzający. Przedstawiono w nich kolejno: losy Flotylli Wiślanych w latach 1918-1921 oraz najważniejsze porty, do których zawijały ich okręty.

Wyodrębnienie rozdziału (III) obejmującego okres od grudnia 1918 do kwietnia 1920 r. wynika z wyjątkowo dużego znaczenia wojskowego, jakie miał wówczas PWM. Jak już wspomniano, był wówczas bazą główną Flotylli Wiślanej, a zarazem całej Marynarki Wojennej i bardzo ważnym portem dla transportów wojskowych. Z wymienionych powodów jest to najobszerniejszy rozdział w niniejszej książce.

W kolejnym okresie (maj 1920 – grudzień 1921), który przybliżony jest w rozdziale IV, znaczenie wojskowe PWM podlegało daleko idącym zmianom: od bazy tyłowej, poprzez pełnienie funkcji bazy głównej i operacyjnej, do powrotu do statusu bazy tyłowej. Jednak podział tej części pracy na odrębne rozdziały natrafia na trudności. Ze względu na znaczne obniżenie znaczenia Portu wiosną 1920 i w 1921 r., mniejszą liczebność jednostek stacjonujących na jego terenie, słabsze opracowanie tematu i poważne luki w źródłach – nieuchronna byłaby rażąca dysproporcja między wielkością rozdziału II i następnych.

Jest też inny problem – podziału chronologicznego wewnątrz tego okresu. Działania wojenne w rejonie Obozu Warownego Modlin zakończyły się w sierpniu 1920 r. Jednak ogólnie działania wojenne trwały do października 1920 r., a traktat pokojowy podpisano dopiero 18 marca 1921 r. Wprowadzanie w życie zapisów traktatu związanych np. z jeńcami wojennymi pracującymi w Porcie trwało co najmniej do sierpnia 1921 r.

W aneksie zamieszczono obsadę personalną najważniejszych funkcji w PWM i w jego najważniejszych jednostkach podległych. Umieszczono wykaz osób pełniących funkcje z uwzględnieniem dat ich pełnienia (jeśli udało się je ustalić). Odnośnie do nazewnictwa stanowisk uwzględniono zróżnicowanie istniejące w rozkazach Komendy (Dowództwa) Portu Wojennego. Autor zdaje sobie sprawę, że ze względu na stan zachowania źródeł wykazy umieszczone w aneksie są niekompletne. Podstawą były akta własne Portu Wojennego weryfikowane i uzupełniane o wybrane pozycje z literatury przedmiotu.

Podstawą źródłową niniejszej książki jest kwerenda archiwalna przeprowadzona przez autora w ponad dwudziestu zespołach archiwalnych przechowywanych w Centralnym Archiwum Wojskowym, Archiwum Akt Nowych, Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni oraz Archiwum Państwowym w Toruniu. Kluczowe znaczenie dla książki miały materiały przechowywane w Centralnym Archiwum Wojskowym. Materiały z Archiwum Akt Nowych miały znaczenie pomocnicze. Na stosunkowo skromne wykorzystanie materiałów przechowywanych w Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni wpłynęły czynniki niezależne od autora. Bardzo skromne rezultaty przyniosła dość obszerna kwerenda w Archiwum Państwowym w Toruniu. Negatywne wyniki dały poszukiwania przeprowadzone na prośbę autora przez archiwistów w Archiwum Państwowym w Warszawie, Oddział w Grodzisku Mazowieckim.

Zdecydowanie najcenniejsza okazała się zawartość teczek tworzących niewielki zespół PWM. Należy jednak podkreślić, że nie zachowała się zdecydowana większość akt własnych Portu Wojennego. Brakuje m.in. wysyłanych od 1919 r. do KPW raportów 5-, 10-, 15-dniowych i miesięcznych[31]. Utrudnia to znacznie określenie np. obszaru zajmowanego przez jednostki podległe Komendzie Portu oraz ich liczebności.

Największą wartość mają rozkazy KPW, a następnie DPW. Mimo różnego rodzaju przemilczeń są one podstawowym źródłem odnośnie do omawianych w niniejszej pracy aspektów funkcjonowania PWM. Wydawano je z różną częstotliwością (najczęściej raz na 7-15 dni). Zdecydowana większość z nich się zachowała. Brakuje rozkazów: z 1918 r.; nr 1 i 2 z 1919 r.; z końca grudnia z 1921 r.; nr 1-9 i 13 z 1922 r. Nie wiadomo, ile było dodatków do rozkazów Komendy (Dowództwa) Portu – zachował się tylko jeden. Mimo ogromnej ilości danych nie pozwalają one jednak na odtworzenie kompletnego obrazu np. zmian kadrowych. Przyczyną jest niepełna sprawozdawczość z podległych jednostek[32].

Bardzo dotkliwy jest brak dokładnych map PWM z lat 1918-1921. Ustalono jedynie, że sporządzenie szczegółowego planu Modlina, Portu Wojennego, Kazunia, Pomiechówka i Nowego Dworu Zarząd Fortyfikacyjny Obozu Warownego Modlin

[31] O tym, że polecono takowe wysyłać: CAW PWM I.328.31.1. Rozkaz nr 123 KPW w Modlinie z 28 września 1919, k. 118.

[32] Np. CAW PWM I.328.31.2. Rozkaz nr 27 KPW w Modlinie z 3 czerwca 1920, k. 28.

planował na 1921 r.[33] Można przyjąć, że mapy i szkice dotyczące omawianego terenu znajdowały się w 1931 r. w Zarządzie Fortecznym Modlin[34]. Do dziś akta Obozu Warownego Modlin zachowały się jednak szczątkowo. Ze względu na skalę późniejszych inwestycji niewiele wnosi zachowany plan rozbudowy Państwowych Zakładów Inżynierii Stocznia Modlińska z 13 lutego 1939 r.[35]

Odtworzenie dokładnego rozmieszczenia poszczególnych jednostek wojskowych, warsztatów czy magazynów uniemożliwia także niewielka ilość informacji na temat granic odpowiedzialności Portu Wojennego i topografii terenu zawarta w rozkazach KPW/DPW.

W literaturze przedmiotu losy portów wojennych związanych z polskimi flotyllami rzecznymi są zbadane bardzo nierównomiernie. Podstawowymi dla opisu losów Flotylli Wiślanej jako całości pozostają nadal dwie książki Józefa Wiesława Dyskanta[36]. Niewielką monografię tej flotylli oraz bardzo obszerny i cenny opis poszczególnych jednostek pływających wchodzących w jej skład opublikował w 2019 r. Mariusz Borowiak[37]. W tych pozycjach znajduje się szereg cennych informacji dotyczących PWM.

Mariusz Borowiak opisał syntetycznie losy Portu Wojennego w Pińsku[38]. Przez długi czas był on bazą główną jedynej flotylli rzecznej na wschodzie państwa. Niemniej charakter rzeki Piny, panujące na niej warunki dla transportów wojskowych i funkcja strategiczna odróżniały znacznie Port Wojenny w Pińsku od baz wojennych Flotylli Wiślanej. Bardzo ważną pozycją poświęconą Flotylli Pińskiej

---

33 CAW Departament Techniczny MSWoj. I 300.41.123. Plan robót Zarządu Obozu Warownego Modlin na rok 1921, k. 16 verso.

34 CAW Korpus Kontrolerów (KK) I.300.16.748. Odpis pisma Zarządu Fortecznego Modlin do Szefa Okręgowego Kierownictwa Inżynierii z 26 stycznia 1931, brak foliacji.

35 CAW DB MSWoj. I.300.63.234. Plan rozbudowy Państwowych Zakładów Inżynierii Stocznia Modlińska z 13 lutego 1939, brak foliacji.

36 J. W. Dyskant, *Wojenne flotylle wiślane 1918-1939*, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 1997; idem, *Flotylla rzeczna Marynarki Wojennej 1919-1939*, Bellona, Warszawa 1994.

37 M. Borowiak, *Polska Marynarka Wojenna II Rzeczypospolitej,* t. 1: *Flotylla Wiślana 1918-1925*, Napoleon V, Oświęcim 2019; idem, *Polskie flotylle rzeczne 1918-1939. Okręty i statki pod biało-czerwoną banderą*, Napoleon V, Oświęcim 2019.

38 Idem, *Baza rzeczna w Pińsku*, Edipresse Polska, Warszawa 2018, *Wielki Leksykon Uzbrojenia. Wrzesień 1939*, t. 138.

jest monografia autorstwa Ireneusza Bienieckiego[39]. Obejmuje ona jednak zasadniczo późniejszy okres.

Z syntez dziejów Polskiej Marynarki Wojennej najcenniejsze okazały się informacje zamieszczone w pierwszym tomie wydanego na emigracji dzieła Mirosława Kułakowskiego[40]. Z innych publikacji trzeba koniecznie wymienić publikacje Jerzego Przybylskiego[41] oraz, mające bardziej popularnonaukowy charakter, obszerne dzieło Sławomira Zagórskiego[42].

O wiele mniej przydatne okazały się monografie Twierdzy Modlin[43]. Nie dziwi to, zważywszy na fakt, że obejmują one znacznie dłuższy czas, a obszar, który zajmował PWM, stanowił tylko część tej ogromnej twierdzy. Jedynie Jerzy Dąbrowski w swojej ciekawej monografii garnizonu Twierdzy Modlin (i w rozdziale monografii zbiorowej jej poświęconej) na kilku stronach zawarł cenne informacje i interpretacje na temat PWM[44]. Jednak nie wszystkie z jego ustaleń wytrzymały próbę czasu.

Z opracowań powstałych w okresie PRL częściowo zachowały aktualność, przytaczane w literaturze przedmiotu do dziś, teksty Edmunda Kosiarza[45]. Ze względu

---

39 I. Bieniecki, *Flotylla rzeczna Polskiej Marynarki Wojennej w Pińsku w latach 1925-1935 w świetle sprawozdań inspektorów armii i oficerów Korpusu Kontrolerów*, Adam Marszałek, Toruń 2006.

40 M. Kułakowski, *Marynarka Wojenna Polski Odrodzonej*, t. 1, Futura Graphics, Toronto 1988.

41 J. Przybylski, *Marynarze w walce o niepodległość Polski 1918-1920*, Bellona, Warszawa 1999; idem, *Marynarka Wojenna w walce o granice i niepodległość Polski (1918-1920)*, AMW, Gdynia 1997; idem, *Marynarka Wojenna od powstania do przejęcia osłony Wybrzeża i organizacji flotylli rzecznych (28.11.1918–1.07.1920)*, [w:] *Post Hominum Memoriam Profesorowi Januszowi Faryniowi, uczniowie i przyjaciele*, red. E. Skorupska-Raczyńska, P. Słowiński, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Gorzów Wielkopolski 2009.

42 S. Zagórski, *Białe kontra czerwone. Polscy marynarze w wojnie z bolszewikami*, Znak Horyzont, Kraków 2018.

43 R. H. Bochenek, *Zarys historii Twierdzy Modlin*…; idem, *Problem militarnego wykorzystania budowli fortyfikacyjnych na przykładzie Twierdzy Modlin*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 1992; *200 lat Twierdzy Modlin (1806-2006)*…

44 J. Dąbrowski, *Historia garnizonu Modlin*…, s. 48-52; idem, *Garnizon modliński w okresie II Rzeczypospolitej*, [w:] *200 lat Twierdzy Modlin (1806-2006)*…

45 E. Kosiarz, *Powstanie i rozwój Polskiej Marynarki Wojennej w latach 1918-1926*, cz. 1, WPH 1968, R. 13, nr 4; idem, *Powstanie i rozwój Polskiej Marynarki Wojennej w latach 1918-1926*… [1969].

na postęp badań umiarkowane znaczenie dla opisu losów PWM mają opracowania z okresu II Rzeczpospolitej. Do najważniejszych można tu zaliczyć monografię 1 Pułku Morskiego[46].

Ważnym źródłem dla opisu PWM są wspomnienia. Z publikowanych bardzo cenne są obszerne informacje zawarte w reminiscencjach Mieczysława Filipowicza. Należy jednak zaznaczyć, że pamięć ludzka jest zawodna, a tekst ten powstał 60 lat po opisywanych wydarzeniach[47]. Jerzy Kłossowski w swych wydanych w PRL wspomnieniach ukazał dość obszerny, ale bardzo negatywny obraz PWM. Na ten przekaz wpłynęła m.in. jego niechęć do służby marynarskiej na lądzie oraz rola PWM jako bazy w walce z bolszewikami. Wobec upływu tak długiego czasu między wydarzeniami a zapisem pamiętnikarskim do niektórych podanych przez Jerzego Kłossowskiego informacji szczegółowych trzeba podchodzić ostrożnie. Przykładem rzekoma przewaga podoficerów w składzie Oddziału Zapasowego Marynarzy w listopadzie 1919 r. czy istnienie korpusu rzeczno-brzegowego jesienią 1919 r.[48] Szereg cennych informacji znajduje się we wspomnieniach Eugeniusza Pławskiego. Podawana przez niego datacja niektórych wydarzeń budzi jednak wątpliwości[49].

Nieliczne z zawartych w niniejszej książce ustaleń autor opublikował wcześniej w dwóch rozdziałach[50]. Te opracowania obejmują kilkakrotnie szerszy zakres chronologiczny niż niniejsza książka. Zawarte tam ustalenia są rozproszone we wszystkich rozdziałach niniejszej monografii. Warto też dodać, że pewna część ustaleń dotyczących innych portów wykorzystywanych przez Flotyllę Wiślaną zawartych w rozdziale II została wydana w niewielkim, dwunastostronicowym artykule[51].

---

[46] R. Dziewałtowski-Gintowt, K. Taube, *Zarys historii wojennej Pułku Morskiego*, Główna Drukarnia Wojskowa, Warszawa 1933.

[47] M. Filipowicz, *Ludzie, stocznie i okręty*, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1985, s. 6-7.

[48] J. Kłossowski, *Wspomnienia z Marynarki Wojennej*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1970, s. 87.

[49] E. Pławski, *Fala za falą. Wspomnienia dowódcy ORP „Piorun"*, Finna, Gdańsk 2003.

[50] T. Skrzyński, *Z dziejów Portu Wojennego Modlin 1918-1928*, [w:] *Rola polityki, ekonomii i techniki w działaniach zbrojnych na rzekach, morzach i oceanach*, red. R. Kochnowski, J. Jastrzębski, Napoleon V, Kraków 2019, s. 74-84; idem, *Port Wojenny w Modlinie na tle innych portów Flotylli Wiślanej 1918-1926*, [w:] *Na morzach i oceanach pod wojenną banderą. Wczoraj – dziś – jutro*, red. R. Kochnowski, J. Jastrzębski, Księgarnia Akademicka, Kraków 2020.

[51] T. Skrzyński, *Porty wojenne Flotylli Wiślanej 1918-1926*, „Res Politicae" 2019, t. 11, s. 9-21.

Co ważne, w wymienionych rozdziałach i artykule autora niniejszej monografii zaledwie w kilku miejscach wykorzystano rozkazy Komendy (Dowództwa) PWM. Tymczasem, jak już wspominano, rozkazy te stanowią najważniejsze źródło faktografii zamieszczonej w niniejszej książce.

Dla Portu Wojennego będącego przedmiotem niniejszej monografii w aktach i pamiętnikach stosowane są głównie dwa warianty nazwy: „Port Wojenny w Modlinie" i „Port Wojenny Modlin". W tekście zasadniczym pracy przyjęto tę drugą, ponieważ oficjalnie jest wprowadzona w pierwszych zachowanych rozkazach władz omawianego Portu Wojennego (obowiązywała w nazwie rozkazów władz Portu co najmniej od stycznia do 12 kwietnia 1919 r.)[52]. By uniknąć niejasności, zróżnicowanie nazw pozostawiono w tytułach dokumentów przytaczanych w przypisach. Na marginesie warto dodać, że do nazwy „Port Wojenny Modlin" wrócono na stałe 17 listopada 1924 r.[53] Ze względów stylistycznych w tekście niniejszej książki dla pojęcia PWM zastosowano też zamienne określenia: Port Wojenny oraz Port. Poza tym w pracy wspominany jest jeszcze port stanowiący najważniejszą część składową PWM. Jest on pisany małą literą.

Nazwa Departamentu, któremu od maja 1919 r. podlegał omawiany Port Wojenny, jest niekonsekwentnie używana w aktach. Śladem części badaczy przyjęto w tej sytuacji wersję ujednoliconą, często stosowaną w literaturze – Departament Spraw Morskich (DSM).

Twierdza Modlin to pojęcie, które w okresie 1918–1939 istniało w dwóch znaczeniach: nazwa miejscowa/obiekt architektoniczny („twierdza Modlin") oraz duża jednostka wojskowa („Twierdza Modlin"). W książce użyto pojęcia w tym drugim znaczeniu.

Jerzy Dąbrowski słusznie zwraca uwagę na zmianę w połowie 1920 r. rangi oficera kierującego Portem z komendanta na dowódcę[54]. Obecnie są to zupełnie odrębne pojęcia[55]. W pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości nomenklatura pojęciowa dopiero się kształtowała. Jeszcze w 1934 r. w *Encyklopedii wojskowej*: „Obowiązki i prace komend w swoim zakresie są analogiczne do obowiązków

[52] W pamiętnikach odnośnie do lat 1918-1921 niekiedy brak konsekwencji w tym względzie (np. J. Kłossowski, *Wspomnienia z Marynarki Wojennej*… [1970], s. 81-94).

[53] CAW PWM I.328.31.6. Rozkaz nr 29 KPW Modlin z 17 listopada 1924, brak foliacji.

[54] J. Dąbrowski, *Historia garnizonu Modlin*…, s. 50.

[55] Np. *Operacyjno-taktyczny leksykon morski*, red. H. Sołkiewicz, AMW, Gdynia 2012, s. 158.

dowództw”[56], a nazwa „komendant” „powoli ustępuje nazwie «dowódca», «szef», «naczelnik»”[57]. Być może przyczyną zmiany rangi komendanta na dowódcę było zbliżanie się ofensywy bolszewickiej. Nie jest to jednak pewne, gdyż do nazwy „Komenda Portu Wojennego w Modlinie” powrócono dopiero we wrześniu 1922 r.[58]

Po raz ostatni słowo „komendant” pojawia się pod rozkazem Komendy 30 czerwca 1920 r.[59] Był to przejaw poważniejszej zmiany. Nieprzypadkowo 12 lipca po raz ostatni w tytule rozkazów pojawia się słowo „Komenda”[60]. Od następnego rozkazu zastąpiono ją słowem „Dowództwo”[61]. Zachowano jednak nawet numerację rozkazów. Samą pieczęć KPW unieważniono dopiero w lutym 1921 r.[62]

Zgodnie ze współczesną terminologią w tekście stosowano pojęcie „okręt”[63]. Przyjęto, że noszące to miano jednostki miały minimalną wyporność 8 ton. Należy jednak zaznaczyć, że ze względu na braki źródłowe niekiedy nie da się ustalić wyporności części z omawianych tu jednostek pływających[64]. Należy także pamiętać, że w dokumentach Portu Wojennego w stosunku do okrętów wojennych należących do Flotylli Wiślanej bardzo często stosowane jest pojęcie „statek”. Ponadto według Józefa Wiesława Dyskanta „aż do połowy 1920 r. statki uzbrojone FW [= Flotylli Wiślanej – przyp. T.S.] nosiły oficjalną nazwę «statków wojennych»”[65].

Składam serdeczne podziękowania Recenzentom niniejszej książki: prof. dr. hab Krzysztofowi Kubiakowi oraz dr. hab. Mariuszowi Kulikowi, prof. PAN

[56] *Komenda* [hasło], [w:] *Encyklopedia wojskowa*, t. 4, red. O. Laskowski, Wydawnictwo Wiedzy Wojskowej i Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego, Warszawa 1934, s. 371.

[57] *Komendant* [hasło], [w:] *Encyklopedia wojskowa*, t. 4…, s. 373.

[58] CAW PWM I.328.31.5. Rozkaz nr 20 KPW w Modlinie z 20 września 1922, brak foliacji.

[59] CAW PWM I.328.31.2. Rozkaz nr 31 KPW w Modlinie z 30 czerwca 1920, k. 32.

[60] CAW PWM I.328.31.2. Rozkaz nr 33 KPW w Modlinie z 12 lipca 1920, k. 34.

[61] CAW PWM I.328.31.2. Rozkaz nr 34 DPW w Modlinie z 16 lipca 1920, k. 35.

[62] CAW PWM I.328.31.3. Rozkaz nr 34 DPW w Modlinie z 6 lutego 1921, brak foliacji.

[63] Szerzej R. Kochnowski, *Okręt wojenny*, [w:] *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 3, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, LIBRON – Filip Lohner, Kraków 2021, s. 275-280.

[64] M. Borowiak, *Polskie flotylle rzeczne 1918-1939*…, s. 256, 260, 265, 268, 272, 275.

[65] J. W. Dyskant, *Wojenne flotylle wiślane 1918-1939*…, s. 48, przyp. 10.

za liczne, wnikliwe i cenne uwagi, których uwzględnienie pozwoliło na znaczne podniesienie jakości niniejszego tekstu.

Bardzo dziękuję Dziekanowi Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Pedagogicznego prof. dr. hab. Romanowi Kochnowskiemu oraz Pani Dyrektor Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego prof. dr hab. Oldze Wasiucie za życzliwość i wsparcie wydania niniejszej książki. Składam podziękowania Księgarni Akademickiej, a nade wszystko jej Prezesowi Adamowi Lejczakowi, za publikację niniejszej pracy w tym wydawnictwie i jakość współpracy. Przede wszystkim chciałem jednak podziękować Rodzinie. Za całość odpowiada oczywiście wyłącznie autor.

Początki Polskiej Marynarki Wojennej, wiążące się ściśle z odbudową niepodległego państwa, są, wbrew potocznemu oglądowi, obszarem trudnym do naukowej eksploracji. […] Obszar będący domeną hipotez, domniemań i rekonstrukcji opartych w niewielkim stopniu na dokumentach i relacjach jest więc w owej materii stosunkowo znaczny. […] Podstawowym walorem pracy jest fakt oparcia zawartych w niej rozważań na rozległych badaniach archiwalnych.

z recenzji prof. dr. hab. Krzysztofa Kubiaka

Celem książki było przedstawienie i przeanalizowanie wojskowych aspektów funkcjonowania Portu Wojennego Modlin w latach 1918-1921. Ukazano także skomplikowaną strukturę tejże jednostki organizacyjnej i jej przemiany na przestrzeni lat. Autor odtworzył obsadę personalną najważniejszych stanowisk służbowych portu oraz przedstawił wybrane aspekty życia codziennego marynarzy. […] Opisana monografia jest milowym krokiem naprzód w poszerzaniu wiedzy na temat początków Polskiej Marynarki Wojennej. […] Książka Tomasza Skrzyńskiego jest napisana klarownym i precyzyjnym językiem, który dobrze oddaje treść omawianego zagadnienia.

z recenzji dr. hab. Mariusza Kulika, prof. PAN

ISBN 978-83-8138-456-8

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

https://akademicka.pl